

MUHREC SAYFALAR

F. ÇİÇEK DERMAN

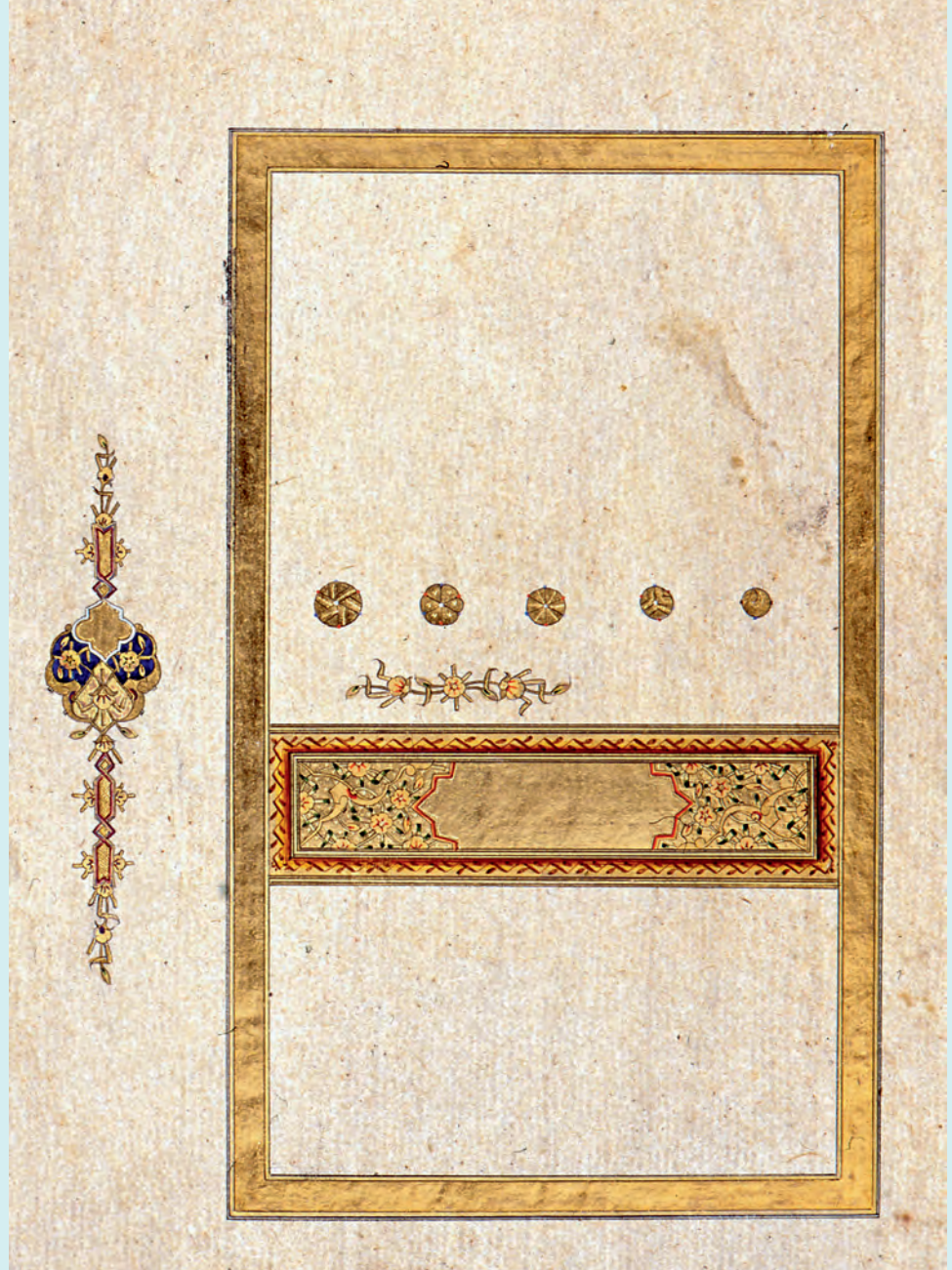
XIX. yüzyılda İstanbul/Vezneciler semtinde müzehhiplerin, dükkânlarında müşteriden sipariş alırken örnek olarak gösterdikleri farklı bezeme sayfalarına *muhrec sayfa*¹ denir.

Üstad Necmeddin Okyay'ın anlattıklarına göre, bir mushaf tezhibi için kendisine müracaat eden kişiye, müzehhip elindeki bu örnek sayfaları gösterir; nasıl bir bezeme istendiği ve bunun karşılığında emeğinin ne olacağı böylece belirlenir; eseri teslim sırasında herhangi bir anlaşmazlık çıkmaması da bu yolla sağlanmış olurdu. Bu sayfalardan bazılarında tezhip ücretinin de belirtilmiş olduğu görülmektedir.

Bu dükkânların temel eşyası olan müzehhip sandığına numune olarak saklanan bu sayfalar -hat varsa- şu şekilde müzehhibe gelmiştir: Hattat, Kur'an-ı Kerim'i yazarken kelimedeki bir hata yapar veya hat sanatı cihetinden bir kusur görürse, bunu eserine koymaz. "Muhrec" (=çıkma) adı verilen bu gibi sayfalar da atılmayıp müzehhiplere hediye edilir. Onlar da bu sayfaları, sanat yeteneklerine göre "örnek" olarak işlerler. Bu sayfalardan bazılarının altlarında hangi hattata ve müzehhibe ait bulunduğunu Necmeddin Okyay bizzat yazmıştır, bu bakımdan da sayfalar belge niteliği taşımaktadır. Hocamız bu sayfaları, gençliğinde İstanbul'da yaşayan müzehhiplerden yahut terekelerinden toplamıştır.

Bunların bazıları, cetvel kalınlığı ve zenginliği, Besmele okunun üst deseni, gül ve durak örnekleri ile bilhassa surebaşı tezhibine örnek olarak hazırlanmış, yazı sahası

1 F. Çiçek Derman, "19. Yüzyıl Tezhibiyle İlgili Örnek Sayfalar", *Antik Dekor*, 2009, sy. 112, s. 108-110.

1- Örnek sayfa

boş bırakılmış sayfalar da olabilir (Resim 1). Ayrıca, *akkâse* denilen boyama usulüyle kâğıdın iki ayrı renge boyanması sayesinde yazı zeminine cazip bir güzellik de kazandırılabilir (Resim 2). Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde ve Türk-İslam Eserleri Müzesi'nde, çeşitli koleksiyonlardan gelmiş *muhrec* sayfalar mevcuttur.

XIX. yüzyılda İstanbul'da yaşayan müzehhiplerin kullandıkları bu usul, son dönem müzehhibesi Beylerbeyli

Rikkat Kunt Hanım tarafından da uygulanmıştır. Kunt Hanım kendi desenleriyle meydana getirdiği örnek albümünü, bilhassa ilk defa iş yaptıranlardan sipariş alırken kullanmıştır.

Üstad Okyay'dan tespit ettiğimiz, Bahaddin (Tokatlıoğlu) Efendi'nin bu konudaki uygulaması ise şöyledir: Necmeddin Okyay, müzehhip Bahaddin Efendi'nin dükkânına bir uğrayışında hoşbeşten sonra, Baha Efendi, tezhibinin bir kısmını

2- Akkâseli muhrec sayfa örneği

tamamladığı bir eseri göstererek: “Hoca, bunda bir mecdiyelik (=eski yirmi kuruş) iş var mı?” demiş. Necmeddin Efendi de alıcı gözle bakıp: “Evet, var.” cevabını verince Bahaddin Efendi “Öyleyse, sandık otur!” cümlesini kullanmış. Necmeddin Efendi hayretle: “Aman Hocam, o ne demektir?” diye sorunca şu cevabı almış:

“Müşterinin bazısıyla bir rakam üstünde anlaşırız, lâkin emeğimi peşin olarak karşılamaz ve pey akçesi bırakarak gider. Sonra da gelmez, aramaz. Eh, bu kadar emek verip karşılığını alamayınca, ben de ne yapayım? İşe başlayıp, müşterinin bıraktığı pey akçesi kadarını çalışıyorum, şimdi olduğu gibi, bir anlayana da peyin karşılığına göre iş yapıp yapmadığımı soruyorum. Karşıladığı kanaatine varırsak,

bu eseri “müzehhip sandığı”nda, peyin devamı gelene kadar bekletiyorum. O kadar ziyâna uğradım ki, başka çarem kalmadı. İşte bunun adı “sandık otur”dur!”

diyerek tamamlamadığı bu eseri de yanındaki müzehhip sandığına yerleştirmiş.

İstanbulu iki sanatkâr arasında geçen bu konuşma, sanat ahlakına ve kul hakkına verilen ehemmiyeti bizlere göstermektedir.